

РОЛЬ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОЦІНКА СТАНУ РИНКУ ПОСЛУГ ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ

Т. В. Небога, викладач,

Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова, м. Одеса

У статті розглядається вплив сучасного зв'язку на економічні та соціальні трансформації; роль інформаційно-комунікаційних технологій у процесі становлення інформаційного суспільства. Проаналізований розвиток ринку послуг зв'язку України на сучасному етапі; виділені проблеми, стримуючі побудову інформаційного суспільства в Україні.

Ключові слова: сучасний зв'язок, телекомунікаційна сфера, послуги зв'язку, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне суспільство, економіка знань, інформація.

В статье рассматривается влияние современной связи на экономические и социальные трансформации; роль информационно-коммуникационных технологий в процессе становления информационного общества. Проанализировано развитие рынка услуг связи Украины на современном этапе; выделены проблемы, сдерживающие построение информационного общества в Украине.

Ключевые слова: современная связь, телекоммуникационная сфера, услуги связи, информационно-коммуникационные технологии, информационное общество, экономика знаний, информация.

ВСТУП

Сучасний розвиток цивілізації характеризується трансформаційними процесами - становленням інформаційного суспільства, в якому основними ресурсами і чинниками розвитку виступають знання та інформація. «Сьогодні роль знань в економічному розвитку зростає, випереджаючи засоби виробництва і природні ресурси. Так, за оцінками Світового банку, фізичний капітал у сучасній економіці формує 16% загального обсягу багатства країни, природний – 20%, а людський – 64%. У таких країнах, як Японія і Німеччина, частка людського капіталу досягає 80%» [1, с. С. 98-99].

На липневому саміті “Великої вісімки”, який відбувся у 2010 році, було прийнято “Окінавську хартію про глобальне інформаційне суспільство”. Даний документ визначає основні напрями, шляхи і пріоритети розвитку інформаційного суспільства. Згідно з Хартією одним з найбільш важливих чинників, що впливають на формування суспільства ХХІ століття, будуть інформаційно-комунікаційні технології. Відзначається, що інформаційне суспільство – це рівень у розвитку сучасної цивілізації, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань у житті суспільства, зростанням частки інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті (ВВП), створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх соціальних і особових потреб в інформаційних продуктах та послугах [2].

Конкурентоспроможність країн на світовому ринку, їх позиції у світовому господарстві тим міцніше, чим активніше вони використовують вирішальний чинник економічного розвитку – інформаційний потенціал як сукупність засобів, способів і методів використання інформаційних ресурсів.

Першочерговою ознакою інформаційного суспільства є доступність інформації для кожного індивідуума у будь-який час, а також її виробництво в достатніх обсягах, необхідних суспільству. Цю функцію виконує зв'язок шляхом кількісного накопичення традиційних засобів, що склалися на початку ХХ століття. Становлення інформаційного суспільства зумовлене швидким розвитком інформаційних функціональних мереж, які «органічно зв'язують між собою людей, інститути і суспільство», а «їх розвиток додає суспільним процесам, і в першу чергу економіці, більшої збалансованості» [3, с. 5].

Про важливість інформації в сучасному суспільстві, про те, що конкурентоспроможність окремих фірм, а отже і держав, безпосередньо залежить від швидкості і своєчасності її передачі, відзначає один із творців і найбільший акціонер компанії «Майкрософт» Білл Гейтс: «Я твердо вірю в одну просту річ : найнадійніший спосіб виділити свою компанію серед конкурентів, відірватися від натовпу переслідувачів - це добре організувати роботу з інформацією. Саме те, як ви збираєте, організуєте і використовуєте інформацію, визначає, переможете ви або програєте». Автор зазначає, що сучасні інформаційні потоки, які дозволяють правильно організувати бізнес-процеси і виробити правильні стратегії, неможливі без "електронної нервової системи". «Переможуть тільки ті компанії, які зможуть впровадити у себе «електронну нервову систему» вищого ґатунку - ту, яка забезпечує безперервний рух інформації задля інтенсивного постійного розвитку інтелекту компанії». Важливо відзначити, що дана «електронна нервова система» може бути створена лише за умови високого рівня розвитку в країні важливої складової інфраструктури країни - галузі зв'язку. «Саме інфраструктура, в основі якої лежать інформаційні потоки, стане в ХХІ столітті «гвоздем програми» [4, с. 23].

Властивості, склад і характеристики послуг зв'язку, їх роль у побудові інформаційного суспільства розглядаються в книзі В.М Гранатурова «Управління галуззю зв'язку». Ми підтримуємо твердження автора про те, що «інформаційно-комунікаційні технології є сучасним важелем, який надає можливість трансформувати стратегії розвитку; засобом, який можна використовувати практично в усіх галузях, а також новітнім і потужним ресурсом для економічного зростання ...» [5, с. 14].

Рядом авторів визначається ступінь побудови інформаційного суспільства в Україні як "початкова стадія становлення інформаційного суспільства» [6, с. 5], або стверджується, що Україні «відповідає середній, порівняно з іншими країнами, рівень розвитку інформаційного суспільства». [7, с.43]

Ще не вирішеними складовими проблеми можна вважати розгляд трансформаційних процесів в економіці, зміну ролі людини в процесі суспільного виробництва, яке орієнтується, головним чином, на генерування нових знань, а також становлення нової матеріальної основи сучасного суспільства; недостатня увага приділяється і оцінці сучасного стану ринку послуг зв'язку в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета нашого дослідження – визначити вплив розвитку телекомунікаційної сфери на процес становлення інформаційного суспільства і проаналізувати розвиток ринку послуг зв'язку України на сучасному етапі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Телекомунікації та інформаційні технології займають ключове місце в структурі світової економіки. «...Сучасні комунікаційні технології (засоби зв'язку) не лише обслуговують виробництво, а і безпосередньо

проникають у нього, оскільки вони виступають однією з ланок єдиного технологічного процесу, необхідним елементом продуктивних сил» [5, с. 13]. До основних видів телекомунікаційних послуг належить телефонний зв'язок – місцевий, міжміський, міжнародний, телеграфний, мобільний, комп'ютерний, супутниковий; провідникове мовлення; передача, отримання телевізійних і радіопрограм; радіозв'язок.

У потоці науково-технічної революції кінця XX і початку XXI ст. галузь зв'язку зазнала не лише кількісних, але й якісних змін. Удосконалення і примноження власне передавальних засобів, здатних забезпечувати своєчасну передачу інформації будь-якої складності, привело до поповнення галузі зв'язку інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), покликаними проникати в усі сфери виробництва і якісно їх перетворювати. Під впливом сучасних ІКТ відбувається кардинальна зміна ролі людини в її основній, тобто трудовій діяльності, оскільки вона виходить з безпосереднього процесу виробництва і стає лише суб'єктом його управління.

У зв'язку з цим якісно змінюється суспільна функція галузі зв'язку. Ще К. Маркс відзначав, що зв'язок долає економічну відособленість і створює «загальні умови виробництва» [8, с. 395]. Зв'язок був віднесений ним до інфраструктури, оскільки остання являє собою сукупність галузей, що створюють умови для ефективного суспільного відтворення і життєдіяльності всього населення країни. Інтенсивний розвиток зв'язку в кінці XIX століття і особливо - в XX столітті показав, що ця сфера діяльності стала «загальною умовою суспільного виробничого процесу» глобального рівня, у висвітлення якого входять усі галузі і всі суспільні структури.

На сьогодні в теорії питання затверджується положення про те, що сучасний зв'язок, стимулюючи економічні й соціальні трансформації, виступає не лише засобом передачі інформації, але й матеріальною базою становлення і функціонування інформаційного суспільства як цілісного соціального утворення. Ця точка зору вперше була обґрунтована в роботі І.В. Пусенкової, яка писала: «У другій половині XX століття у світовому виробництві зв'язок виходить із загальної структури галузевого суспільного розподілу праці і виробництва. Він ...починає займати таке місце у структурі суспільного виробництва, яке створює йому пріоритетне забезпечення як матеріальної основи для міжособового і виробничого спілкування. ...Саме зв'язок стає основою управління всіма суспільними структурами» [9, с. 243].

Ця точка зору підтримується і розвивається рядом інших авторів. Так, Т.Е. Тиханова пише: «Матеріальною базою інформаційного суспільства в його зрілому стані стають системи зв'язку й інформаційних технологій, оскільки вони, будучи засобом накопичення, обробки, передачі й обміну інформацією, надають послуги, необхідні для здійснення основної діяльності людини даного суспільства..., а основоположна функція розвитку сучасних комунікаційних систем та інформаційних технологій полягає у формуванні структурних елементів матеріальної бази інформаційного суспільства і поступової заміни індустріальної бази сучасної економіки» [10, с. 108].

Цілком поділяючи позицію про функцію сучасного зв'язку як матеріальної основи становлення й розвитку інформаційного суспільства, вважаємо за можливе, по-перше, критично переглянути ряд основних економічних понять і, по-друге, оцінити перебування економіки України на шляху її трансформації в інформаційне суспільство за рівнем розвитку ринку телекомунікаційної сфери. Розглянемо ці питання детальніше.

Трансформаційні зміни суспільних відносин і зміна матеріальної основи виробництва одночасно супроводжується активізацією якісно нових чинників виробництва і його ресурсів. Машинне виробництво і

кооперація спільної праці найнятих робітників, будучи матеріальною базою і головним чинником розвитку стихійних ринкових стосунків вільної конкуренції, мають ресурсне забезпечення у вигляді землі, праці і капіталу. Визначальними чинниками розвитку і базовими ресурсами інформаційної економіки (ІЕ) як системи господарювання вищого рівня, що базується на передових інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ) і сучасних засобах зв'язку, виступають інформація і засновані на ній знання. Ключовим же носієм ресурсів ІЕ є творча діяльність працівників як «універсально розвинених» індивідів [9, с. 117].

У зв'язку з цим відбувається перебудова змісту основних понять суспільного виробництва. Це перш за все стосується робочої сили. Поняття робочої сили як здатності до праці, що представляє сукупність фізичних і духовних здібностей, якими володіє організм, жива особа людини і які пускаються ним в дію кожного разу, коли він виробляє суспільні вартості [8, с. 178], піддається модифікації. В інформаційному суспільстві важливу роль відіграє креативна особа – володар знань, інтелекту, досвіду, творчих здібностей, з його готовністю до постійного навчання упродовж усього життя, оскільки в «суспільстві знань людині, яка володіє тими або іншими знаннями, треба буде оновлювати їх кожні чотири-п'ять років, інакше вони безнадійно застаріють» [1, с. 97].

П. Друкером було введено термін «праця зі створення знань» (knowledge work) і «працівник, що створює знання» (knowledge worker). У роботі «Посткапіталістичне суспільство» він виклав свої думки стосовно переходу до суспільства знань, де «...основним економічним ресурсом» вже буде не капітал, природні ресурси або праця. Ним є і буде знання, а головну роль буде відігравати «працівник, що створює знання» [11, с. 8]. Оскільки людина творча, креативна особа є носієм базових ресурсів «інформація – інтелект – знання», володар знань, інтелекту, досвіду, творчих здібностей є великою цінністю в інформаційному суспільстві. Сама «людина стає головною цінністю і мірою всіх речей і подій» [10, с. 99]. «Людина як особистість сама створює і буде свої відносини спілкування, вона ними керує. Зв'язок створює її матеріальні умови цього управління, саме через зв'язок воно може здійснюватися як у виробництві, так і у всіх сферах суспільної діяльності» [9, с. 246-247].

У сфері поширення самої інформації відбуваються значні перетворення. Сьогодні можна спостерігати, наскільки збільшуються інформаційні потоки, а також з'являються величезні обсяги нових знань практично в усіх сферах життя людини, що неминуче пов'язано зі світовою інформаційно-технологічною революцією, що відбувається. У даних умовах індивідуум, щоб відповідати новим умовам сучасного суспільства, зобов'язаний постійно працювати над своєю освітою – отримувати нові знання і вдосконалювати ті, які він уже має. При цьому важливо відзначити, що сама по собі інформація, без знань людини з приводу способу її застосування, тобто така, яка не володіє здатністю до її практичного застосування, не становить економічної цінності. Іншими словами, не будь-яка інформація є знанням, яке може виступати як чинник виробництва.

У трансформаційних умовах змінюється і розуміння такої економічної категорії, як товар, оскільки результати праці творчої, інтелектуальної, не набувають форми вартості. «Споживча вартість, або благо, має вартість лише тому, що в ній упредметнена, або матеріалізована, абстрактно людська праця» [8, с. 47]. Абстрактна праця, що є єдиним змістом, субстанцією вартості, відрізняється від праці, що створює знання. Творча праця за створення нових знань не може бути зведена до суспільно необхідних витрат абстрактної праці, що лежать в основі вартості. Дані витрати праці не можуть бути зведені до середніх суспільно необхідних витрат робочої сили. Вони мають інший рівень

якості, включають інформаційну глобальну складову, яка не піддається обліку в енергетичних витратах, і мають суб'єктивний, унікальний характер. Отже, продукт праці працівника, що створює знання, не може володіти властивістю вартості, яка була постулатом у класиків. При цьому результат праці творчої надходить на ринок і реалізується за ціною, яка містить у собі не витрати, пов'язані з розробленням нового знання, а за ціною, що складається на основі передбачуваних доходів від використання даного знання. Так само змінюється соціально-економічний зміст й інших категорій сучасних ринкових відносин.

Якщо розглядати рівень розвитку сучасного зв'язку в Україні, то слід використовувати порівняльний аналіз ринкових показників у даній сфері.

Якісні перетворення сучасних економічних відносин в Україні, як і у всьому світі, зумовлені зростаючою роллю зв'язку в усіх сферах суспільної діяльності. Між економічним розвитком країни і розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій простежується прямий зв'язок. Розглядаючи стан ринку послуг зв'язку України, можна відзначити деякі позитивні сторони розвитку сфери телекомунікацій в Україні. Так, згідно з рейтингом Топ-50 країн з найбільш швидким Інтернет-з'єднанням в світі, складеному компанією Royal Pivgdom, Україна займає 28-ме місце із швидкістю 2,28 Мб/с при середній швидкості за світовими показниками - 1,8 Мб/с. Лідером рейтингу є Південна Корея з середньою швидкістю з'єднання 17 Мб/с [12, с. 4].

Проте дослідження показують, що в даній сфері при абсолютному зростанні доходів від надання послуг спостерігається значне зниження їх темпів зростання. Про негативні тенденції в розвитку галузі зв'язку в Україні свідчить також значне відставання індексу зростання доходів послуг зв'язку від індексу зростання ВВП країни, починаючи з 2006 року. З цього періоду спостерігається і зниження питомої ваги галузі зв'язку у ВВП (див. табл. 1).

Таблиця 1 - Аналіз розвитку послуг зв'язку в Україні за період з 2002 по 2009 рік, розраховано за [13]*

Показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ВВП, млн грн	267,3	345,1	441,5	544,2	720,7	948,1	913,3
Індекс зростання ВВП порівняно з попереднім роком, %	18,4	29,1	27,9	23,3	32,4	31,6	-3,7
Доходи послуг галузі зв'язку, млрд грн	13,2	21,1	27,4	33,5	40,0	46,1	46,3
Індекс зростання доходів порівняно з попереднім роком, %	23,4	59,8	29,9	22,3	19,4	15,4	0,4
Питома вага доходів послуг галузі зв'язку у ВВП, %	4,9	6,1	6,8	6,2	5,6	4,9	5,1

Дані таблиці 1 показують, що в Україні частка доходів ВВП від послуг зв'язку за період з 2003 по 2005 рік зросла з 4,9 до 6,8%. У той самий час, надалі, з 2005 по 2007 роки, в Україні відзначалося зниження даного показника з 6,8 до 5,1%. частка ж телекомунікацій у ВВП країн світу впродовж 1990-2007 років збільшилася з 1,7 до 3,2 %, а частка послуг ІКТ в загальному об'ємі послуг зросла з 2,8 до 4,7% [6, с.3].

За даними аналітичної фірми International Data Corporation загальний об'єм ІТ - ринку в Україні в 2008 році склав 3,84 млрд.доларів, в Росії – 24,31, а на ІТ в Україні попит знизився набагато більше, ніж в інших країнах [14].

Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9.07.2007 року № 537 – V визначені завдання, цілі і напрями розвитку інформаційного суспільства в країні, центральними з яких є прискорення розроблення і впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ, а також державна підтримка цих процесів за допомогою фінансування цільових програм з впровадження ІКТ [15]. Проте, як показує аналіз інвестицій в основний капітал галузі зв'язку (див. діаграму 1), починаючи з 2007 року фінансування даної сфери знижується, досягнувши в 2009 році практично рівня 2006 року. А за січень-вересень 2010 року цей показник досягає критично низького рівня і становить 4345,3 млн грн, що нижче за аналогічний показник у 2007 році на 8061,9 млн грн: падіння темпів зростання склало 285 %.

Діаграма (рис. 1) - інвестиції в основний капітал галузі зв'язку України - складена за [13].

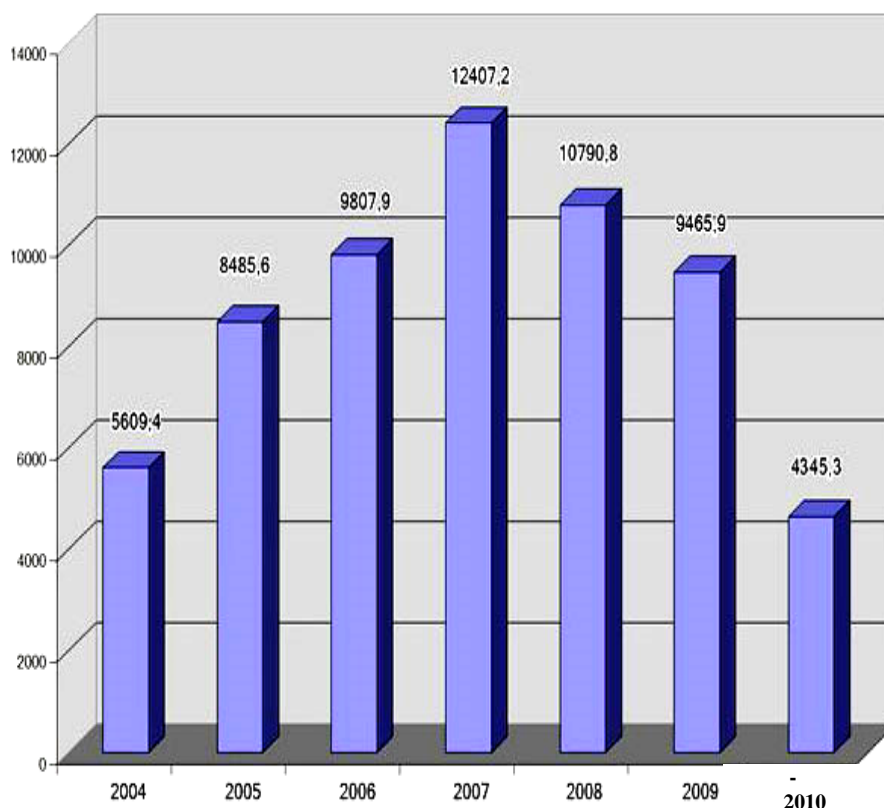

Рисунок 1 - Інвестиції в основний капітал галузі зв'язку України

Усе це означає, що, незважаючи на те, що в Україні декларативно заявлено про побудову інформаційного суспільства [15; 16], позитивних тенденцій у даному напрямі в країні не відзначається.

Статистичні спостереження за ходом становлення інформаційного суспільства в окремих країнах здійснюють ряд міжнародних організацій за допомогою використання різних індексів. Аналітичною фірмою, що спеціалізується на дослідженні ринку інформаційних технологій International Data Corporation (IDC), запропонований індекс інформаційного суспільства (ISI). Станом на серпень 2009 року на сайті компанії IDC наведені значення індексу для 53 країн. України серед них немає. Верхні позиції даного рейтингу займають Данія і Швеція, США і Канада займають відповідно 3-тє і 5-тє місця, Швейцарія – 4-тє [7, с. 38].

Міжнародним союзом електрозв'язку (МСЕ) в кінці 2003 року проводилося дослідження стану розвитку і впровадження ІКТ в 178 країнах. За результатами цього дослідження Україна зайняла 89-тє місце у світовому рейтингу цифрового розвитку країн. Порівняно з 2003 роком сталися позитивні зміни, і в 2007 році Україна зайняла 51-ше місце у світі за індексом розвитку ІКТ [5, с. 25].

До найавторитетнішої міжнародної оцінки дії ІКТ на процеси розвитку і конкурентоспроможності національних господарств належать звіти Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) про глобальні інформаційні технології. У 2008 році було проаналізовано рекордне для даного звіту число країн – 127. Оцінка індексу мережної готовності (The Networked Readiness Index - NRI) будується на підставі трьох критеріїв [17]:

1) середовище для розвитку інформаційних технологій (з точки зору ринкових умов, регулятивного середовища та інфраструктури);

2) готовність до використання інформаційних технологій (з боку громадян, бізнесу та органів влади);

3) рівень використання інформаційних технологій (серед населення, бізнес-структур і в органах влади).

У 2007-2008 рр. у рейтингу 127 країн Україна зайняла 70-тє місце із значенням індексу Nri-3,69. Казахстан і Росія займають відповідно 71-шу і 72-гу позицію з індексами – 3,68. У 2009 році Україна поліпшила рейтинг за індексом NRI і піднялася з 70-ї позиції на 62-гу. Росія за даним індексом з 71-ї позиції опустилася на 74-ту [18].

Лідерами даного рейтингу, а отже, провідними країнами у сфері інформаційних технологій стали Данія, Швеція, Швейцарія. У звіті наголошується, що головними чинниками розвитку ІКТ у цих країнах є посиленна увага держави на розвиток інформаційних технологій, освітньої системи та інновацій [18].

Economist Intelligence Unit (EIU) спільно з інститутом IBM Institute for Business Value був розроблений рейтинг електронної готовності (e-readiness). Рейтинг «електронної готовності» відображає стан середовища для ведення електронного бізнесу у країні, показує, наскільки ефективно Інтернет проникає у структуру суспільства. Даний рейтинг визначається на основі шести критеріїв [17]: можливість доступу та інфраструктура; стан середовища електронного бізнесу в країні; соціальний, освітній рівень; правове середовище; державна політика; готовність споживачів і бізнесу до використання різних Інтернет - можливостей. Це важливий критерій для майбутньої конкурентоспроможності економіки в системі світового господарства і можливості створення глобальної інформаційної інфраструктури як організаційно-технічної основи інформаційного суспільства.

У рейтингу 2010 року задіяно 70 країн, а критерій електронної готовності (e-readiness) отримав нову назву – «рейтинг цифровізації економіки» (“digital economy rankings”) (див. табл. 2).

Таблиця 2 - Порівняльний рейтинг «електронної готовності» («цифровізації економіки») розвинених країн і ряду країн СНД, складена за даними [19]

Місце				Країна	е-готовність (за 10-бальною шкалою)			
2010	2009	2008	2007		2010	2009	2008	2007
1	2	3	2	Швеція	8,49	8,67	8,85	8,85
2	1	5	1	Данія	8,41	8,87	8,83	8,88
3	5	1	2	США	8,41	8,60	8,95	8,85
4	10	13	10	Фінляндія	8,36	8,30	8,42	8,43
5	3	7	8	Нідерланди	8,36	8,30	8,74	8,50
6	4	11	12	Норвегія	8,24	8,62	8,60	8,35
7	8	2	4	Гонконг	8,22	8,33	8,91	8,72
8	7	6	6	Сингапур	8,22	8,35	8,74	8,60
9	6	4	9	Австралія	8,21	8,45	8,83	8,46
10	11	16	14	Нова Зеландія	8,07	8,21	8,28	8,19
30	30	56	56	Китай	6,39	6,49	4,85	4,43
59	59	59	57	Росія	3,97	3,98	4,42	4,27
64	62	61	60	Україна	3,66	3,85	4,31	4,02
67	69	66	64	Казахстан	3,44	3,31	3,89	3,78

Верхні позиції рейтингу 2008 року займають США і Гонконг. Причому, якщо для США положення лідера в рейтингу стабільне, то можна відзначити явний прорив Гонконгу: з 10-ї позиції в 2006 році на 2-гу – в 2008. У 2008 році був сповільнений процес розвитку цифрових технологій в країні-лідері – Данії, з 1-го місця в рейтингу 2007 року вона опустилася на 5 - в 2008. Україні в рейтингу «електронної готовності» 2008 року відведено 61-ше місце з 70 країн.

У звіті Economist Intelligence Unit, опублікованому в липні 2010 року, можна спостерігати іншу картину. Лідерами рейтингу «цифровізації економіки» стали Швеція (1) і Данія (2). Ці країни мають найбільш чітку державну концепцію використання ІКТ, що привело до високого рівня поширення Інтернету і комп'ютерів в усіх сферах діяльності. А високотехнологічні галузі отримують розвиток за допомогою добре розвинутого внутрішнього ринку і ефективної державної політики в галузі освіти і науково-дослідних розробок. Позиції України в рейтингу «цифровізації економіки» погіршали і з 61-го місця в 2008 році країна опустилася на 64-те – в 2010, що свідчить про низьку готовність використання ІКТ на різних рівнях структури суспільства – окремими громадянами, підприємствами і урядом.

Якщо розглянути структуру рейтингу «цифровізації економіки» України (3,66) за його складовими критеріями, то, за даними звіту EIU, найбільшу кількість балів отримало соціальне і освітнє середовище – 5,07, а найменше – державна політика і готовність споживачів і бізнесу до використання різних Інтернет – можливостей по 3,15 і 2,15 балів відповідно [19].

ВИСНОВКИ

1. Інформаційне суспільство – це суспільство, орієнтоване на продукування нових знань, ідей, в якому на основі застосування прогресивних технологій та інфокомунікацій виготовляється

високотехнологічна конкурентоспроможна продукція. У такому суспільстві головну цінність становить креативна особа людини, що володіє творчими здібностями, досвідом і яка є носієм сучасних базових ресурсів «інформація – інтелект – знання».

2. Становлення інформаційного суспільства передбачає забезпечення високого рівня розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і ринку телекомунікацій у цілому, які виконують функцію матеріальної основи трансформаційних соціально-економічних процесів.

3. Проведений аналіз показав, що в даний час ринок послуг зв'язку України перебуває у кризовому стані, а рівень розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій істотно нижчий за зарубіжні країни. Про це свідчить таке:

– Слідом за деяким підвищенням частки доходів галузі зв'язку у ВВП України в період 2003-2005 рр., в подальші роки (2005-2009) ця частка щороку знижувалася (див. табл. 1). Частка ж телекомунікацій у ВВП країн світу впродовж 1990-2007 рр. майже подвоїлася.

– Ця сама тенденція відбивається і на русі інвестицій в основний капітал галузі зв'язку України того самого періоду (див. діаграму 1).

– За даними звіту ВЕФ про глобальні інформаційні технології, проведеного в 2008 році з використанням індексу мережної готовності NRI, проаналізованого по 127 країнах, Україна зайняла 70-те місце, а за рейтингом електронної готовності 2010 року, в якому задіяно 70 країн, - лише 64 місце (див. таблицю 2).

4. Подолання істотного відставання розвитку зв'язку і телекомунікаційних технологій України від світових показників даних процесів можливо лише на основі реалізації детально розробленої цільової програми побудови інформаційного суспільства нашої країни.

5. Стратегія побудови інформаційного суспільства, що визначена в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», має декларативний характер. У країні відсутня цільова програма, статистичні спостереження і моніторинг процесу становлення інформаційного суспільства.

6. Ситуація скорочення інвестицій і падіння ринкового попиту на ринку інформаційних технологій, що склалася в даній сфері, не може змінитися ухваленням законів без відповідного механізму їх реалізації.

7. Оскільки побудова інформаційного суспільства не може мати місце без високорозвиненої сфери телекомунікацій та інформаційних технологій, а також відповідного зростання ринкового попиту на них, говорити про процес формування даного суспільства в Україні поки передчасно. Створюються лише передумови даного процесу.

8. Вирішення зазначених проблем знаходиться на шляху розроблення системного управління сферою телекомунікацій, стимулювання процесу впровадження інноваційних технологій в усіх сферах виробництва і обігу.

Невирішеним питанням даної проблеми, що вимагає подальших досліджень, залишається розроблення цільової державної програми розвитку сфери ІКТ України і подолання її нерівності з розвиненими країнами сучасного світу.

SUMMARY

ROLE OF TELECOMMUNICATION IN THE PROCESS OF INFORMATION SOCIETY AND ASSESSMENT OF COMMUNICATION SERVICES MARKET OF UKRAINE

Neboga T.V.,

Odessa National Academy of Telecommunications A.S. Popova

The article examines the impact of modern communications, the economic and social transformation, the role of information and communication technologies in the information

society. The author analyzes the development of telecom market in Ukraine at the present stage, highlights the problems that constrain the information society in Ukraine.

Key words: *modern communications, telecommunications, postal services, information and communication technology, information society, knowledge economy, information.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Федулова Л. І. Економіка знань у контексті поглядів Пітера Друкера / Л. І. Федулова // Історія економічних вчень. – 2007. - №3. – С. 86-99.
2. Окинавская Хартия глобального информационного общества [Електронний ресурс] // Институт развития информационного общества : [сайт] / Доступен с: <www.iis.ru> (06.04.2011). - Название с экрана.
3. Гальчинський А. С. Трансеринкові трансформації / А. С. Гальчинський // Економічна теорія. – 2007. - № 1. – С. 3-12.
4. Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли / Б. Гейтс. – Москва: Эксмо-Пресс, 2001. - Библиограф.: ISBN 5-04-006117-X.
5. Гранатуров В. М. Управління послугами зв'язку / В. М. Гранатуров, І. В. Литовченко. - Київ : Освіта України, 2010. – Библиограф.: ISBN 978-966-188-145-6.
6. Пригода В. М. Розвиток перспективних телекомунікаційних технологій і послуг в Україні за умов глобалізації / В.М. Пригода // Зв'язок. – 2000. - №3. – С. 2-5.
7. Михайловська О. В. Місце України у світовому процесі розбудови інформаційного суспільства / О. В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. - №12(102). – С. 36-44.
8. Маркс К. Капитал / К. Маркс. - Москва: Издательство политической литературы, 1978. - Т.1
9. Пусенкова И. В. Методология анализа развития отношений от экономики к интеллекту / И. В. Пусенкова. - Одесса : Астропринт, 2001.— Библиогр.: - С.240-275. - ISBN 966-549-599-2.
10. Тиханова Т. Е. Функции современной связи в процессе становления информационного общества // Наукові праці ОНАЗ ім. О.С. Попова. – 2008. - № 1. - С. 97-109.
11. Drucker P. F. Post-capitalist society / P. F. Drucker. - New York: HarperBusiness, 1993. - 232 – ISBN 0887306616.
12. Україна в Топ-30 за швидкістю Інтернету // ДК – Зв'язок. Всеукраїнський інформаційний тижневик. – 2010. - № 44 (675).
13. Державний комітет статистики України : [Електронний ресурс] [сайт] / Наука та інновації – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua/>> (25.03.2011). – Назва з екрану.
14. Портал СІО-Word.ru [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://old.cio-world.ru/it-market/analytics>>(06.03.2011). – Название с экрана.
15. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: закон України від 09.01.2007 № 537-V [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] – Режим доступу: <www.portal.rada.gov.ua> <http://www.ukrstat.gov.ua/>(06.03.2011). – Назва з екрану.
16. Про стан та перспективи інформатизації в Україні за 2008 рік : Доповідь, підготовлена Державним комітетом інформатизації України (проект) [Електронний ресурс] // Урядовий портал: [сайт] – Режим доступу: <www.kmu.gov.ua> (06.03.2011). – Назва з екрану.
17. Сайт Северо-Кавказской области [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.akmo.kz/down/gotov.htm>>(05.04.2011). – Название с экрана.
18. The World Economic Forum [Електронний ресурс] – Режим доступу: <www.weforum.org>(05.04.2011). – Назва з екрану.
19. Economist Intelligence Unit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <www.eiu.com>(05.04.2011). – Назва з екрану.

Надійшла до редакції 16 травня 2011 р.